

Vojtechova
mučenícka smrť

Pražský biskup Vojtech (* okolo roku 956 , † 23. apríl 997) – európsky svätec, ktorý ukazuje cestu pri hľadaní identity Európy*

Prof. Dr. phil. h. c. Hans Hermann Henrix

Úvod

Európa hľadá svoju identitu. To platí tak z politického, ako aj náboženského hľadiska. Po rozšírení Európskej únie o štáty juhovýchodnej Európy a vzhľadom na prebiehajúcu debatu o možnom vstupe Turecka do Európskej únie, stojí spájajúci sa kontinent pred otázkou, ako zareagovať na všeobecné základné kultúrne a náboženské výzvy. Európsky svetadiel prechádza procesom hlbkej premeny. Na jednej strane sa vedie diskusia vyvolaná tézou o islamizácii Európy a na druhej strane sa objavuje aj opačný názor, podľa ktorého sa moslimskí prisťahovalci prispôbujú európskym štandardom viac, než sa všeobecne predpokladalo. Vyskytuje sa tiež tvrdenie, že problémy transformácie interpretované ako

náboženské problémy, majú v skutočnosti sociálny charakter.

Z náboženského hľadiska môžeme povedať, že európsky kontinent bol na konci druhého tisícročia kresťanského letopočtu svedkom významného pontifikátu v Katolíckej cirkvi, počas ktorého sa pápež na prelome tisícročia usiloval o proces očistenia pamäte. Ján Pavol II. neuskutočnil len akési symbolické gesto pohľadu do minulosti, išlo mu skôr o to, aby sa nové tisícročie začalo s jasným vedomím zodpovednosti.¹ Vzhľadom na uvedené politické a náboženské súvislosti pri hľadaní identity je dobré položiť si otázku, či mních, misionár a biskup raného

* Obrazová dokumentácia k textu pochádza z knihy Tomáša Sekyrku, Stanislava Boloňského a Petra Janžura: Sv. Vojtěch, život a smrt' mučedníka, Karmelitánske nakladateľstvá, Kostelní Vydří 1997. Srdečne ďakujeme fotografovi a autorovi Petrovi Janžurovi za povolenie reprodukovať jeho fotografie. Každé zobrazenie je označené značkou © a číslom strany v uvedenej knihe.

¹ Pozri k tomu: Hans Hermann Henrix, Europe: A Continent of Dialogue. Thinkers and Ideas in Judaic and Christianity, Krefeld 2009, s. 53 – 68 / Kontinent dialógu. Myslietelia a myšlienky v judaizme a kresťanstve, Krefeld 2009, s. 53 – 68.

stredoveku môže byť ukazovateľom cesty pri hľadaní európskej identity.

Pred tisíc rokmi, v období len niekoľko rokov po smrti a svätorečení svätého Vojtecha sa začala šíriť úcta k tomuto svätcovi z Prahy po celom okolitom území. Takýto „úspech“ je v akomsi zvláštnom protiklade s porážkami a zlyhaniami, ktoré boli nezameniteľnou súčasťou Vojtechovho života, ukončeného násilnou smrťou. Jeho rod bol takmer úplne vyhubený v boji s rivalizujúcimi rodmi, ktoré usilovali o moc v Čechách. Ako biskup sa Vojtech dvakrát rozhodol opustiť jemu zverenú miestnu cirkev v Prahe. Aj misia, na ktorú sa podujal medzi pohanskými Prusmi zlyhala už v prvých dňoch. Napriek tomu o tisíc rokov neskôr poznali Vojtecha milióny ľudí v Európe. Hoci počas svojho života prehrával, predsa svojím účinkovaním pripravoval cestu pre zjednotenie Európy. Dnes v ňom vidíme symbol Európy, ktorá sa vie poučiť zo svojich trpkých prehier a znova sa vydať na cestu nových začiatkov. Svätý Vojtech je patrónom Poľska a ochrancom Pražského biskupstva. Osobitne si ho ctia Poliaci, Česi, Slováci a Maďari. Je spoločným svätcem štyroch národov. Táto neobvyklá pluralita sa odráža v štyroch menách tohto svätého: Adalbert – Vojtech – Wojciech – Béla. Je osobnosťou európskeho formátu. Narodil sa do doby, v ktorej sa kristianizácia Európy ocitla na rozhodujúcej križovatke. Západ a juh kresťanskej Európy sa v priebehu 10. storočia vnútorne posilnili. Mohli tak znova silnejšie vplývať na stále ešte pohanské národy, ktoré žili na východe a severe európskeho kontinentu. Evanjelizácia mala nové impulzy, hoci už nenapredovala tak systematicky, ako za čias Karola Veľkého. Misijnú iniciatívu prevzali kniežatá, ktoré sa usilovali pozdvihnúť svoj ľud na novú, vyššiu kultúrnu, sociálnu a politickú úroveň. Nekonali tak primárne

z náboženských dôvodov, ale skôr preto, aby využili výchovné pôsobenie a systémové usporiadanie Cirkvi a kresťanstva. Pozície týchto kniežat sa posilnili tým, že boli prijaté do veľkej rodiny kresťanských panovníkov. Pre kresťanstvo sa tak otvorili rozsiahle územia slovanského Východu, aby vrástli do európskeho kultúrneho spoločenstva latinského Západu alebo byzantsko-slovanského Východu. Svätý Vojtech je vynikajúcou osobnosťou tohto obdobia na prahu nových dejín. Hoci sa prikláňal k životu modlitby a kontemplácie, predsa ho zasiahli konflikty na vtedajšej politickej scéne. Účinkoval v dobe, keď bola jeho krajina zatienená mocenskými bojmi o zjednotenie. Po jeho mučeníckej smrti mala úcta k nemu rozhodujúci význam pre západnú orientáciu Poľska. Vďaka úcte, ktorá prekračovala hranice krajín sa svätý Vojtech stal „politickým“ svätcem Európy.²

Uctievanie svätých - cesta k priblíženiu sa k dejinám viery a Cirkvi

V priebehu jedného tisícročia, ktoré uplynulo od smrti svätého Vojtecha sa naplno prejavili účinky jeho života a potvrdila sa dávna kresťanská skúsenosť, podľa ktorej sú svätci pre kresťanov cestou, ako sa priblížiť k dejinám svojej viery a Cirkvi. V časoch slobodného uctievania svätých je prejavom takéhoto prístupu zvyk i odvaha modliť sa ku svätým. Takáto modlitba nie je prejavom úcty, ktorá prináleží jedine Bohu, ale je skôr prosbou, aby sa svätí prihovárali u Boha. Ten, kto sa modlí k svätému, verí v silu jeho príhovoru. Kresťania sa aj prostredníctvom uctievania svätých približujú k dejinám Cirkvi, aj keď nemusí ísť hneď o dejiny svetovej, univerzálnej Cirkvi. Veď ten-ktorý svätec či svätica nepôsobili svojím životom a účinkovaním na celý svet.

² Porov.: Jan Royt, Hl. Adalbert (Reihe Hagiographie/Ikonographie/Volkskunde), Regensburg 1997, 2. / Svätý Vojtech (z edície Hagiografia, ikonografia, národopis), Regensburg 1997, 2.

Žili a účinkovali skôr v istom ohraničenom okruhu, v ktorom patrili do miestnej a partikulárnej cirkvi. Úcta k svätým sa preto začína v ohraničenom priestore, v ktorom žili. Viaže sa najskôr k hrobu svätého, k výročiu jeho smrti alebo pohrebu a až neskôr nadobúda širšie rozmery. „Uctievanie svätých začína v priestore miestnej cirkvi, tu sa začína sláviť ich sviatok, tu je centrum ich úcty.“³

V prípade sv. Vojtecha však vidíme, že jeho príbeh je nápadne iný.

Len niekoľko málo rokov po jeho smrti sa úcta k tomuto svätcom rozšírila na veľké územia, čo je pre vtedajšie obdobie prelomu tisícročia nanajvýš pozoruhodné. Rýchlo sa šíriaca úcta odzrkadľuje skutočnosť, že sv. Vojtech počas svojho života prekročil hranice a stal sa

európskym svätcom. Ako sme už v úvode povedali, tento úspech je v ostrom protiklade so zlyhaniami a prehrami, ktoré sa tak nezameniteľne spájajú s jeho životom.

Kto bol svätý Vojtech?

Kto bol tento muž, ktorého život bol poznačený toľkými porážkami, a ktorému sa po svedectve jeho smrti dostalo takej veľkej úcty?

Obrázok: Poloha Libic, rodiska sv. Vojtecha (©, p. 97)

3 Hans Hermann Henrix, Die Xantener Martyrermemoria. Eine theologische Erwägung zum historischen Befund, in: ders./ Horst Dieter Rauh (Hrsg.), Der Christ und die Geschichte seiner Kirche, Aachen 1978 (= Aachener Beiträge zu Pastoral und Bildungsfragen, Bd. 9), S. 225-256, 225f.; / Xanténska pamiatka na mučeníkov. Teologická úvaha k historickému nálezu, v: Hans Hermann Henrix./ Horst Dieter Rauh (vydavateľ), Kresťan a dejiny jeho cirkvi, Aachen 1978 (=Aachenské príspevky k otázkam pastorácie a vzdelávania, zv. 9), S. 225-256, 225f.

„Rodisko sv. Vojtecha nie je presne známe. Tradícia označuje za miesto jeho narodenia slavníkovské hradište v Libici... Podľa kronikára Dalimila bolo Vojtechovým otcom knieža Slavník... Jeho matka Sřezislava (podľa poľskej legendy Adilpurc) pochádzala pravdepodobne z rodu Přemyslovcov“.⁴ Rodičia dali synovi meno Vojtech. Ako rok narodenia sa väčšinou udáva rok 956.⁵ Vojtech vyrastal spolu so svojimi šiestimi bratmi v Libici pod dohľadom kňaza Radla. Otec poslal nadaného syna v roku 972 do dómskej školy v Magdeburgu, kde Vojtech počas deviatich rokov štúdia nadobudol rozsiahle poznatky z filozofie a teológie.

Počas rokov strávených v Magdeburgu prijal Vojtech sviatosť birmovania od magdeburgského arcibiskupa Adalberta.

Obrázok: Vojtechove cesty (©, p. 98)

Vojtech tu mal príležitosť zoznámiť sa s nemeckou cirkvou a s ideálom kresťanského života, stelesnenom v askéze kláštorného života.

4 J. Royt, na citovanom mieste, 2.

5 Rok narodenia je vo výskume jedným z mnohých nejasných dátumov vo Vojtechovom životopise. Historická neistota sa prejavuje pri celom rade biografických detailov, ako je to zrejme už z porovnania rôznych krátkych životopisných čít:

Karl Bosl, Adalbert von Prag - Heiliger an einer europäischen Zeitwende, in: Ackermann-Gemeinde (Hrsg.), Tausend Jahre Bistum Prag 973 - 1973. Beiträge zum Millennium, München 1974, S. 93-105./

Vojtech z Prahy – svätec na prelome európskych dejín, v: Ackermann-Gemeinde (vydavateľ), Tisíc rokov Pražského biskupstva 973 - 1973. Príspevky k miléniu, Mníchov 1974, S. 93-105;

Franz Machilek, Artikel Adalbert von Prag (um 956-997), in: Theologische Realenzyklopädie, Bd. 1 (1977), S. 410-414; / článok Vojtech z Prahy (okolo 956-997), v: Teologická reálna encyklopédia, zv. 1 (1977), S. 410-414;

Ernst Nittner, Adalbert, der zweite Bischof von Prag - Brückenbauer zwischen Ost und West, in: Zentralkomitee der deutschen Katholiken (Hrsg.), Dein Reich komme. 89. Deutscher Katholikentag vom 10. bis 14. September 1986 in Aachen. Dokumentation Teil II, Paderborn 1987, S. 1419-1430./

Vojtech – druhý pražský biskup – budovateľ mostov medzi Východom a Západom, v: Centrálny výbor nemeckých katolíkov (vydavateľ), Príd' kráľovstvo tvoje. 89. nemecký deň katolíkov od 10. do 14. septembra 1986 v Aachen. Dokumentácia časť II, Paderborn 1987, S. 1419-1430;

Aleksander Gieysztor, Artikel Adalbert von Prag, in: Lexikon für Theologie und Kirche, Bd. 1 (1993), S. 129f. / článok Vojtech z Prahy, v: Lexikón pre teológiu a Cirkev, zv. 1 (1993), S. 129f.

K otázke roku narodenia sa vyjadruje vo svojom príspevku Emanuel Vlček vo zväzku „Adalbert z Prahy – budovateľ mostov“. Na základe lekárskeho nálezu pražskej lebky, ktorá sa pripisuje Vojtechovi stanovuje čas narodenia približne na rok 950 (pozri taktiež, S. 139), čo je najďalej zachádzajúci odhad roku narodenia.

Pritom dostal meno Adalbert. Mladý Vojtech-Adalbert bol nadaným žiakom a študentom. Vďaka svojej priateľskej povahe si získal sympatie ľudí.

Dva životopisy, ktoré boli napísané len niekoľko rokov po jeho smrti, opisujú obdobie jeho vzdelávania a štúdia odlišne. O niečo starší životopis z Ríma, od Johana Canaparia, opáta rímskeho kláštora sv. Bonifáca a Alexia⁶, opisuje žiaka a študenta ako mladého svätca, ktorý sa vždy, keď to bolo možné utiahol k modlitbe a staral sa o chudobných. O niečo novší a triezvejší životopis Bruna z Querfurtu hovorí o hravej povahe Vojtecha, ktorý sa veľmi rád zabával a žartoval. Túto povahovú črtu si Vojtech zachoval aj po svojom návrate do Prahy v roku 982. Neskôr, ako mladý správca pražského dómu tu však zažil generálnu spoveď prvého pražského arcibiskupa Thietmara/ Dětmaru, ktorý už ležal na smrteľnej posteli, a tento zážitok nim hlboko otriasol. V jeho živote nastala zmena a z Vojtecha sa stal hlboko zbožný muž.

Vojtecha zvolili na zemskom sneme v Levom Hradci 19. januára 982⁷ za nástupcu na pražský biskupský stolec. Zvolený kandidát na biskupa potreboval podľa vtedajšieho práva súhlas cisára. Cisár Otto II. sa však v tom čase zdržiaval v severnom Taliansku. Vojtech sa preto vydal na cestu do Talianska. Potom, čo ho Otto II. uviedol do funkcie (investitúra), bol vo Verone vysvätený za biskupa. Vysviacku vykonal arcibiskup z Moháča Willigis pravdepodobne na sviatok svätých Petra a Pavla (29. júna) v roku 983. Praha bola v tom čase sufragánnym

biskupstvom Moháča. Biskup Vojtech sa osvedčil ako duchovný otec. Sám žil skromne a osobitnú starostlivosť venoval chorým a uväzneným. Na sviatky sa staral o množstvo tých, čo boli odkázaní na almužnu a denne dával pokrm skupine chudobných. Veľa sa postil a často v noci bdel. Epizóda z jeho prvého životopisu je pre Vojtecha osobitne príznačná: „Istý chudák, ktorému zbojník ponechal len holý život, prosil biskupa v noci o pomoc a dostal od neho jeho hodvábnu návlečku na vankúš. Keď ho však na nasledujúci deň obvinili z krádeže, upokojil Vojtech komorníka so slovami, že hodváb nevzal zločinec, ale núdzny človek.“⁸ Vo svojich kázňach vysvetľoval ľuďom zo svojho biskupstva Božiu vôľu, ale videl, že jeho účinkovanie je pomerne neúspešné. Jeho vystupovanie bolo totiž ovplyvnené ideálmi a predstavami o reforme cirkevného života, ktoré si osvojil v Magdeburgu. Okrem toho sa Vojtech musel potýkať s tvrdou realitou stále rozšíreného praktického pohanstva. Neúspešne bojoval proti mnohoženstvu, manželstvám kňazov, obchodu s otrokmi a neúcte voči cirkevným sviatkom. Navyše stratil aj dôveru a podporu českého kniežat'a Boleslava II. z rodu Přemyslovcov. Na prelome rokov 988 a 989 sa preto Vojtech vzdal svojho úradu. Išiel so svojím nevlastným bratom Radimom a s pražským dómskym prepoštom Willikom do Ríma. V Ríme získal pápežov súhlas, aby sa mohol zrieknuť pražského biskupského stolca a následne sa stal mníchom v rímskom benedikánskom kláštore sv. Bonifáca a Alexia na Aventíne.

6 Podľa Johanna Frieda je však možným autorom tohto životopisu Lütlich: Johannes Fried, Gnesen – Aachen – Rom. Otto III. und der Kult des hl. Adalbert. Beobachtungen zum älteren Adalbertsleben, in: Michael Borgolte (Hg.), Polen und Deutschland vor 1000 Jahren. Europa im Mittelalter, Band 5, Berlin 2002, 263-272 / Hnezdno – Aachen – Rím. Otto III. a kult sv. Vojtecha. Postrehy k staršiemu životopisu sv. Vojtecha, v: Michael Borgolte (vydavateľ), Poľsko a Nemecko pred 1000 rokmi. Európa v stredoveku, zv. 5, Berlín 2002, 263-272

A tiež Jürgen Hoffmann, Vita Adalberti. Früheste Textüberlieferungen der Lebensgeschichte Adalberts von Prag, Essen 2005, 12./ Vita Adalberti. Najstaršie texty o živote sv. Vojtecha z Prahy, Essen 2005, 12.

7 Pozri Jan Royt na citovanom mieste 3; často sa uvádza dátum krajinského snemu 19. február 982.

8 Pozri k tomu vynikajúcu analýzu a interpretáciu oboch životopisov od Friedricha Lottera: Das Bild des hl. Adalbert in der römischen und der sächsischen Vita, in: Hans Hermann Henrix (Hrsg.), Adalbert, a.a.O., 77-107, 89. / Obraz sv. Vojtecha v rímskom a saskom životopise v Hans Hermann Henrix (vydavateľ), Vojtech, na citovanom mieste., 77-107, 89.

Obraz: Benediktínsky kláštor sv. Bonifáca a sv. Alexia na Aventíne v Ríme (©, p. 36)

Vojtech sa zúčastňoval každodenného mníškeho života a dosiahol vysoký stupeň svätosti. Dôrazne protestoval, keď ho mnísi chceli naďalej využívať ako úradujúceho biskupa napríklad pri posväcovaní kostolov. Vojtech žil na Aventíne náročky skromným životom mnícha, vykonával nízke služby a trávil veľa času pri modlitbe, meditácii a kontemplácii.

Obraz: Modliaci sa Vojtech (©, p. 23)

Vojtecha však znova vytrhli z kontemplatívneho života mnícha. Jeho biskup z Moháča apeloval po piatich rokoch na pápeža, aby Vojtech znova zaujal pražský biskupský stolec. Vyhľadala ho česká delegácia pod vedením kňaza Radla, ktorý bol jeho kňazským učiteľom v ranom detstve. Radla ho prosil, aby sa kvôli zhoršeniu náboženských pomerov v Čechách vrátil do Prahy. Pápež musel súhlasiť so žiadosťou biskupa Willigisa a českej delegácie, hoci to bolo pre neho i pre Rím zjavne ťažké rozhodnutie.

Biskup Vojtech proti svojej vôli poslušol a vrátil sa v roku 992 späť do Prahy. Pražania, ktorí prisľúbili zlepšenie, prijímali spočiatku prácu biskupa priateľsky. Vojtech-Adalbert založil s podporou kniežat'a a s pomocou dvanástich mníchov, ktorí prišli z rímskeho kláštora sv. Alexia, benediktínsky kláštor v Břevnove.

Obr. Dnešný Benediktínsky kláštor v Břevnove v Prahe (©, Adalbert-Stiftung)

Založenie Břevnovského kláštora bolo dohodnuté s kniežat'om, a napriek tomu sa nepodarilo zabrániť tomu, aby znova vzniklo napätie medzi biskupom a kniežat'om a ich rodmi Slavnikovcami a Přemyslovcami. Je možné, že vážne porušenie kláštorného azylu spôsobilo opätovný odchod biskupa Vojtecha z Prahy. Vojtech nemohol zabrániť tejto vážnej udalosti, pri ktorej došlo za dramatických okolností k zabitiu jednej ženy. V staršom životopise sa spomínaná dráma opisuje takto: „Istá urodzená dáma sa dopustila manželskej nevery s jedným duchovným. Mužovi príbuzní žiadali, aby bola žena podľa pohanských zvyklostí potrestaná smrťou. Žena hľadala útočisko u biskupa a on jej poskytol azyl u mníšok v kláštore sv. Juraja. Chcel sám vziať vinu na seba, aby zachránil život ženy, alebo chcel podstúpiť mučenícku smrť. Wiliko ho však od tohto plánu odhovárať. Medzitým vtrhol do dvora Dómu rozzúrený dav. Vojtech mu vyšiel v ústrety a odmietal vydanie ženy. Vodca davu sa však vyhrážal, že ublíži bratom a príbuzným. Čoskoro došlo k zrade a uvoľnil sa prístup k utečenkini. Odtrhli ju od oltára, a keď jej vlastný manžel odmietol zabiť svoju ženu, sťal jej hlavu akýsi biedny sluha.“⁹ Táto udalosť Vojtecha hlboko zarmútila a otriasla. Ďalším dôvodom druhej Vojtechovej rezignácie v r. 994/995 bol zrejme neprekonateľný politický konflikt o nadvládu v Čechách. Tento konflikt viedol medzitým aj k zavraždeniu Vojtechovho brata na hrade v Libici rukami Přemyslovcov. Na presnom časovom údatí, kedy malo dôjsť k tejto hroznej udalosti sa historici doteraz nezhodli.

Cestou do Ríma, kam sa Vojtech znova vybral, sa zastavil pravdepodobne v Maďarsku, ktoré si ho neskôr uctievalo ako apoštola. Počas svojho druhého pobytu v Ríme žil Vojtech utiahnutejšie, ako prvý raz. Zotrval na modlitbách, pôste a venoval sa mníšskej práci. Napriek tomu bol tento pobyt v Ríme bohatý na udalosti

a stretnutia. Tak sa stretol napríklad s pápežom Gregorom V. a s mladým cisárom Ottom III. Neskôr sa stretol s arcibiskupom z Moháča Willigisom, ktorý trval na tom, aby sa Vojtech znova vrátil do Prahy. Keď sa však ukázalo, že návrat do Prahy už nie je možný, získal Vojtech od Gregora V. povolenie ísť ohlasovať evanjelium k pohanom. Keď obdržal pápežov súhlas, vydal sa na misionársku cestu, ktorá ho viedla najprv cez Francúzsko do Nemecka. Tu sa v Moháči znova stretol s Ottom III. Napokon sa dostal do Poľska, kde mu poľské knieža Boleslav Chrabrý v Hnezdne zveril misiu Prusov. Spolu so svojím bratom Radimom, ktorý prijal rehoľné meno Gaudencius a v sprievode jedného sluhu vsadil Vojtech všetko na silu ohlasovaného evanjelia a po krátkej moreplavbe z Gdanska sa stretol s Prusmi. Došlo však medzi nimi ku konfliktu a misionári boli hrubým spôsobom vyzvaní, aby opustili krajinu. Hoci sa Vojtech so svojimi spoločníkmi sťahli, Prusi ich na druhý deň prepadli a premohli.

Obraz: Vojtechova mučenícka smrť (©, p. 74)

⁹ Podľa Friedricha Lottera, na citovanom mieste, 94.

Bol 23. apríl 997, keď Vojtecha vyviedli na súdny pahorok, kde ho pohanský kňaz prebodol kopijou. Legenda hovorí, že umierajúci Vojtech prosil za spásu svojej duše i duše svojho vraha. Vrahovia sa vyzúrili aj na mŕtvom Vojtehovom tele. Odsekli mu hlavu a napichli ju na kôl. Tradícia označuje viacero miest za dejisko mučeníckej smrti. S najväčšou pravdepodobnosťou išlo o Heiligenwald pri Elbingu, v kraji medzi riekami Nogat a Visla. Keď sa poľské knieža Boleslav dozvedel o mučeníckej smrti, a keď dostal aj Vojtechovu hlavu, rozhodol sa zaplatiť Prusom výkupné za ostatok mŕtveho tela a dal ho pochovať v kostole Panny Márie v Hnezdne.

*Obraz: Náhrobok v kostole Panny Márie v Hnezdne dnes
(©, p. 87)*

Odozva na Vojtechovu smrť v západnom kresťanstve

Vojtechova smrť vyvolala obrovskú odozvu v západnom kresťanstve. Pápež Silvester II., ktorý sa s Vojtechom zoznámil v Ríme pred svojím zvolením, vyhlásil Vojtecha už v roku 999 za svätého.

Obraz: Otto III. – Vojtechov priateľ' (©, p. 70)

Cisár Otto III. sa vydal v roku 1000 na púť do Hnezdna ku hrobu sv. Vojtecha. Táto cesta mala mnoho dôsledkov. V prvom rade sa chápala ako návšteva hrobu svätého Vojtecha. Pri tejto príležitosti sa však cisár Otto stretol aj s kniežaťom Boleslavom. Historici sa domnievajú, že nech už bol tzv. „Akt v Hnezdne“ či „Kongres v Hnezdne“ spojený s akýmikoľvek obradmi, možno ho v každom prípade chápať ako „krstný akt krajiny

a národa“ Poľska. Cisár „vzal do rúk svoju korunu a korunoval ňou na znak priateľstva Boleslava Chrabrého... Bolo by predsa nedôstojné, nazývať takého muža kniežaťom alebo grófom. On musí byť týmto diadémom pozdvihnutý na kráľovský trón.“¹⁰ Založenie Poľského kráľovstva je teda úzko spojené tak so svätým Vojtechom, ako aj s mestom Hnezdno. To napokon vyplýva aj z toho, že Otto III. daroval kostolu Panny Márie bohaté dary. Napriek tomu nechcel Boleslav zrejme z politických dôvodov vyhovieť cisárovej prosbe, aby mu prenechal relikvie. Otto III. si však predsa odniesol aspoň časť relikvií, ktoré preniesol do Ríma a tiež do Aachen. V Aachen dostala vzácnu relikviu Základina sv. Adalberta, založená Ottom III.

Oba životopisy sv. Vojtecha – prvý, napísaný v Ríme v rokoch 998-999 a druhý v Querfurte v roku 1004 – podnietili úctu k sv. Vojtechovi a prispeli k jej šíreniu. Úcta k sv. Vojtechovi sa šírila v Poľsku rovnako, ako v Čechách. Keď neskôr v rokoch 1038-39 napadli Česi Poľsko, unieslo české knieža Břetislav I. nohy sv. Vojtecha z Hnezdna do Prahy, kde ich uložili v Chráme sv. Víta.

Odvtedy sa datuje medzi Hnezdnom a Prahou hádka o to, kto vlastní skutočné telo sv. Vojtecha. Do tejto hádky vstúpilo v 15. storočí mesto Aachen, ktoré má podľa tradície hlavu sv. Vojtecha. Vojtech sa stal patrónom Poľska, Čiech a Maďarska a v Aachen si ho ctia ako svätca ríše.

Vojtech, európsky svätec, ktorý prekračuje partikulárne ohraňenia

Postava sv. Vojtecha, ktorý vo svojom živote hľadal modlitbu a kontempláciu, a predsa bol vždy znova vtiahnutý do víru politických udalostí, má základný význam pre dejiny Poľska. Jeho mučeníctvo, resp. jeho hrob sa stali základom hnezdenskej metropole, a tak aj základom poľskej samostatnosti a poľského štátu.¹¹ Ale to je len jedna stránka jeho posmrtného pôsobenia. Tú druhú stránku prekrýva síce množstvo partikulárnych a národných záujmov,¹² ale nemožno ju v nijakom prípade poprieť. „Svojou duchovnosťou, nábožnosťou a chápaním Cirkvi a kultúry stelesňoval svätý Vojtech západný, európsky univerzalizmus“.¹³ Centrom tohto európskeho univerzalizmu bol pre Vojtecha Rím. Tak, ako Vojtech strávil v Ríme významné etapy svojho života, tak je zasa Rím dôležitým miestom pamiatky a úcty k sv. Vojtechovi, ktorá sa koncentruje v kostole sv. Bartolomeja na Tiberskom ostrove.

Obraz: Kostol sv. Bartolomeja na Tiberskom ostrove v Ríme (©, p. 84)

10 Johannes Fried, *Der heilige Adalbert und Gnesen: Archiv für mittelrheinische Kirchengeschichte* 50 (1998) 41-70, 52./ Svätý Vojtech a Hnezdno: *Archiv pre dejiny cirkvi stredného Porýnia* 50 (1998) 41-70, 52

11 K tomu porovnaj významnú, už citovanú prácu Johanna Frieda.

12 Tam, kde sa uprednostňovali národné a partikulárne záujmy, dochádzalo nezriedka k vyzdvihovaniu svätcovho národného mena – Vojtech, ktoré mal ako syn z rodu českých Slavnikovcov, Adalbert, birmovné meno podľa arcibiskupa Adalberta z Magdeburgu, Wojciech, meno biskupa misionára a patróna Poľska a Béla – meno apoštola Maďarska.

13 Ernst Nittner, S. 1427.

Najstaršie výtvarné zobrazenie Vojtecha sa nachádza v kostole sv. Bartolomeja. Ide o kamenný reliéf na obrube krstiteľnice.

Obraz: Najstaršie zobrazenie sv. Vojtecha na krstiteľnici v kostole sv. Bartolomeja (©, p. 83)

Je tu zobrazená stojaca postava sv. Vojtecha s biskupskými insígniami. Chýba však biskupská mytra, ktorá sa až neskôr stala symbolom biskupskej moci. V pravej ruke drží postava biskupskú palicu, v ľavej má evanjelium. Okrem toho má na sebe biskupskú štólu. V kostole sv. Bartolomeja sú ešte ďalšie relikvie sv. Vojtecha. Pod oltárom sa totiž nachádza relikviár.

V tomto relikviári sú uložené relikvie, ktoré dostal Otto III. od poľského kniežaťa Boleslava Chrabrého pri svojej návšteve v Hnezdne v roku 1000. Rím je teda centrálnym miestom pamiatky sv. Vojtecha, rovnako ako bol centrálnym miestom jeho života.

Obraz: Relikvie sv. Vojtecha pod oltárom kostola sv. Bartolomeja (©, p. 84)

Rím predstavuje v živote a účinkovaní sv. Vojtecha to, čo presahuje hranice, čo je na jeho svedectve univerzálne. Táto všeobjímajúca plnosť jeho života, viery a účinkovania je veľmi dôležitá a zároveň bráni tomu, aby sa postava sv. Vojtecha využila pre akékoľvek partikulárne záujmy, či už cirkevné alebo politické. O tom, že Vojtech nepatrí iba západnej cirkvi, bol presvedčený aj Ján Pavol II. Vo svojom poslanstve európskym hlavám štátov pri príležitosti osláv tisícročia mučeníctva sv. Vojtecha 3. júna 1997 v Hnezdne pápež o.i. hovorí: „Vojtech sa narodil v Čechách, krátko potom, ako Cyril (sic) a Metod začali evanjelizáciu u Slovanov. Vojtechovi sa podarilo podľa vzoru týchto slávnych predchodcov zjednotiť duchovné tradície Východu a Západu.¹⁴

14 Citované podľa: L'Osservatore Romano. Nemecké vydanie, 27. ročník, číslo 24 z 13. júna 1997, S. 9.

Aj z politického hľadiska zastupuje Vojtech skôr univerzálne, než partikulárne. Mohli by sme ho označiť za „politického“ svätca, keďže sa v istom období dostal do víru politiky. Aj v dejinách uctievania sv. Vojtecha došlo k istej inštrumentalizácii tejto úcty. Ukázalo sa to práve pri výtvarnom zobrazení, ktoré nechal vyhotoviť Karol VI. Ide o tabuľový obraz z dielne majstra Teodoricha v kaplnke Svätého kríža v impozantnom Karlsteinskom zámku v srdci Čiech.¹⁵

*Obraz: Zobrazenie sv. Vojtecha v Karlsteine pri Prahe
(©, obraz z prednej strany obálky)*

Na tomto obraze by sme postavu svätca mohli považovať skôr za svetského panovníka, pokiaľ by nemala viditeľne umiestnené biskupské insígnie.

Z historického hľadiska napomohla úcta k sv. Vojtechovi prvej politickej konsolidácii národov východnej a strednej Európy, čo poukazuje na súvis s označením Vojtecha ako „politického“ svätca. Vojtech sa stal tým, kto pripravoval cestu integrácie týchto národov do západného sveta. Potom, čo sa slovanské národy stali samostatnými článkami Západo-rímskej cirkvi, mohli aj oni obohacovať západnú kultúru. Považovali sa za národy Európy, patrili k jej kultúre. Ich vierovyznanie bolo „vitálnou výpoveďou o ich vlastnom povedomí... o ich európskom kultúrnom vedomí. K tým, čo sa najviac zaslúžili o toto povedomie patrí aj Čech Vojtech, pražský biskup a misionár medzi Prusmi. Svojím životom a konaním... pestoval a žil európsku vzájomnosť. Vojtech z Prahy, emigrant, kazateľ, mučeník je reprezentatívnou postavou Európy.“¹⁶

Vojtech je európskym svätcom a symbolickou postavou európskej spolupatričnosti. To bola základná myšlienka a heslo púte svätého otca Jána Pavla II., ktorú vykonal v miléniovom roku pri príležitosti Vojtechovej smrti v roku 1997 do Prahy a Hnezdna. Na veľkú eucharistickú slávnosť v Prahe 27. apríla 1997 bolo zámerne pozvaných množstvo biskupov, žien a mužov kresťanského vierovyznania zo Slovenska, Poľska, a Maďarska a z iných krajín Európy, aby spolu s českou cirkvou a pápežom oslávili miléniové výročie smrti sv. Vojtecha. Vo svojom pozdrave na pražskom letisku 25. apríla 1997 označil pápež sv. Vojtecha za „prvého Čecha skutočne európskeho významu, ktorý patrí spolu s patrónmi Európy Benediktom, Cyrilom a Metodom k zakladateľom kresťanskej kultúry v Európe, menovite v strednej Európe“¹⁷; Vo svojej kázni pri eucharistickej slávnosti

¹⁵ Porov. Jan Royt, *tamtiež.*, 18 a obálka.

¹⁶ Karl Bosl, S. 104f.

¹⁷ Pápež Ján Pavol II., Príhovor pri privítaní na pražskom letisku 25. apríla, v: *L'Osservatore Romano*. Nemecké týždenné vydanie, 27. ročník, číslo 19 z 9. mája 1997, S. 7.

dňa 27. apríla ocenil sv. Vojtecha, ako „mnohostranného svedka“; Sv. Vojtech zastupuje ešte nerozdelenú kresťanskú tradíciu prvého tisícročia; „je znamením jednoty a spolupráce, ktorá musí jestvovať medzi Cirkvou a spoločnosťou.“¹⁸ O tom, že sv. Vojtech je putom medzi národmi strednej Európy svedčí aj skutočnosť, že ho poznáme pod štyrmi menami: Vojtech – meno, ktoré dostal ako syn z rodu českých Slavníkovcov, Adalbert – birmovné meno od arcibiskupa Adalberta z Magdeburgu, Wojciech – meno misionárskeho biskupa a patróna Poľska a Béla – meno apoštola Maďarska. V jeho osobe nachádzajú Česi i Slováci, Nemci, Poliaci i Maďari spoločný archetyp, spoločného svätca.¹⁹

Ján Pavol II. putoval 3. júna 1997 ku hrobu v Hnezdne. Na eucharistickú slávnosť, ktorá sa tu mala konať, pozval prezidentov Poľska, Českej republiky, Litvy, Nemecka, Slovenskej republiky, Ukrajiny a Maďarska, aby tak vyzdvihol európsky rozmer pamiatky sv. Vojtecha. Pápež vedel o osobitných tradíciách východoeurópskych národov, ktoré boli spojené s postavou sv. Vojtecha. Pripomenul a uctil si ich a zároveň ich vsadil do európskeho kontextu, stelesneného životom a účinkovaním sv. Vojtecha. Napokon, každý, kto sa zaoberá životom sv. Vojtecha a etapami jeho účinkovania, kto pozná neobyčajnú a doteraz pretrvávajúcu históriu uctievania tohto svätca, nemôže nepostrehnúť jeho európsky charakter. Jednotlivé zastávky jeho životnej púte načrtávajú mapu Európy. Jeho vyžarovanie spája dôležité krajiny Európy a poukazuje na základy európskej spolupatričnosti a jednoty.

Vojtech patrí k zakladateľom európskej identity. Práve v Hnezdne, ale aj v Prahe, Aachen a v Ríme by sa mal

pestovať vzťah k Vojtechovi ako európskemu svätcovi, vzťah, ktorý obsiahne celý jeho život a pôsobenie.

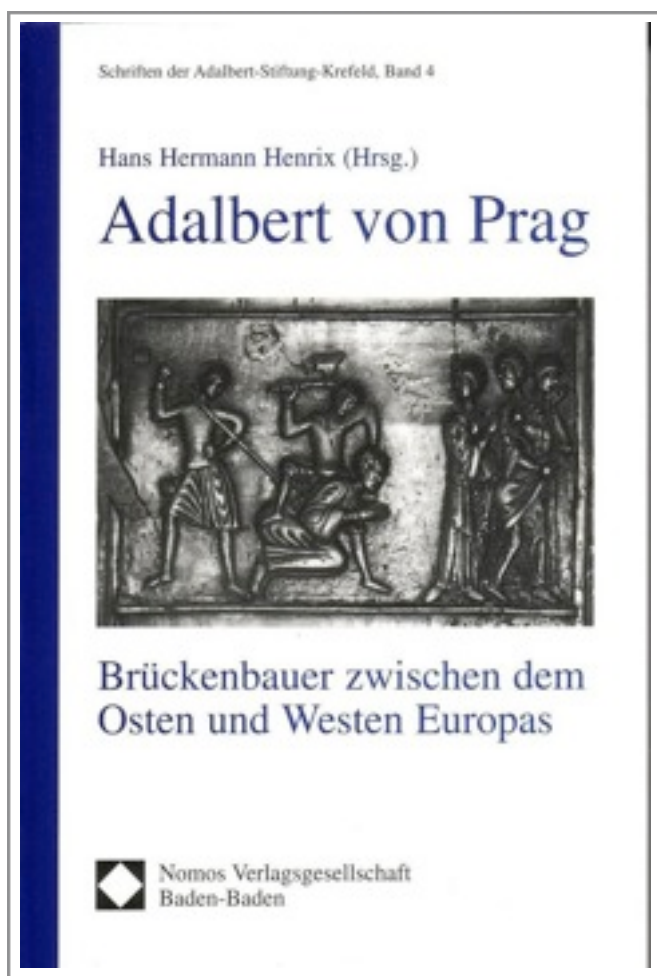
Obraz: Hnezdno – brána mariánskej katedrály s jednotlivými etapami života sv. Vojtecha. (©, p. 81)

¹⁸ Pápež Ján Pavol II., Kázeň pri eucharistickej slávnosti v nedeľu 27. apríla 1997, na Letenskej pláni v Prahe, v: L'Osservatore Romano. Nemecké týždenné vydanie, 27. ročník, číslo 19 z 9. mája 1997 S. 11f.

¹⁹ Provnaj Ádám Somorjai, St. Adalbert (Vojtech-Wojciech-Béla), gemeinsamer Heiliger der Völker Ostmitteleuropas, in: Hans Hermann Henrix (Hrsg.), Adalbert von Prag, a.a.O., 209-213, 213. / Sv.. Adalbert (Vojtech-Wojciech-Béla), spoločný svätý národov strednej a východnej Európy, v: Hans Hermann Henrix (vydavateľ), Vojtech z Prahy, tamtiež, 209-213, 213.

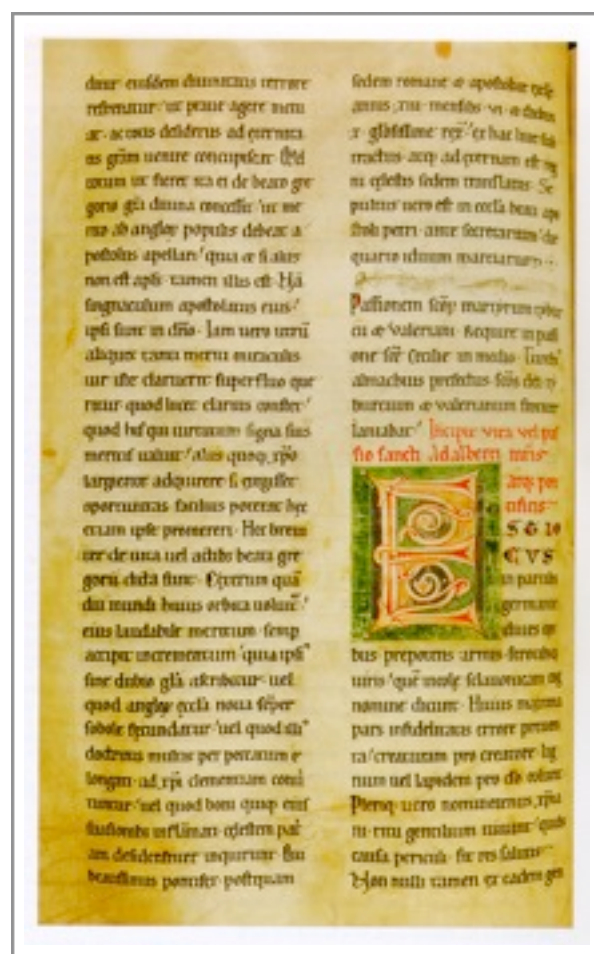
Oslava miléniového výročia smrti sv. Vojtecha v roku 1997 priniesla pre výskum i úctu k svätcovi dôležité impulzy. Konali sa sympóziá historikov z Poľska, Českej republiky, Slovenska, Maďarska a Nemecka. Adalbert-Stiftung Krefeld (Nadácia sv. Vojtecha v Krefelde) mala na starosti jednu z konzultácií.

došlo v Aachen k pozoruhodnému objavu. Aachen je dávny miestom úcty k sv. Vojtechovi. Predsa však bolo prekvapujúce, keď mladý historik Jürgen Hoffmann objavil v Dómskom archíve rukopis z obdobia okolo roku 1200, ktorý si doterajší výskum sotva všimol. Rukopis zaznamenáva starší životopis sv. Vojtecha. Máme z neho len jedno vedecké vydanie, ktorého zverejnenie umožnila Adalbert-Stiftung. Nález v Aachen potvrdzuje, že dvesto rokov po smrti sv. Vojtecha existovala v západnej Európe živá úcta k tomuto svätcovi.²⁰

Obráz: Knižná publikácia Nadácie sv. Vojtecha: Hans Hermann Henrix (Hg.), *Adalbert von Prag, Brückenbauer zwischen dem Osten und Westen Europas*, Baden-Baden 1997 / Hans Hermann Henrix (vydavateľ), *Vojtech z Prahy, Budovateľ mostov medzi Východom a Západom Európy*, Baden-Baden 1997

Adalbert-Stiftung nadväzuje pri svojej politickej práci s citom pre historické súvislosti na pamiatku sv. Vojtecha. V rámci výskumov, podnietených miléniovými oslavami,

Obráz: Žnovu nájdený rukopis z Aachen o živote sv. Vojtecha. Inicialka E z rukopisu Životopisu sv. Vojtecha, okolo roku 1200 (© Mario Kramp, vydavateľ, *Krönungen. Könige in Aachen – Geschichte und Mythos. / Korunovacie. Králi v Aachen – dejiny a mýty. Dvojzväzkový katalóg k výstave, Moháč 2000, S. 299*)

20 Porovnaj úvodná správa od Jürgena Hoffmanna, Otto III. und die Anfänge des Adalbertkultes in Aachen, in: Mario Kramp (Hg.), *Krönungen. Könige in Aachen – Geschichte und Mythos. Katalog der Ausstellung in 2 Bänden*, Mainz 2000, 295-301 und seine kritische Edition der Vita Adalberti, a.a.O./ Otto III.a počiatky kultu sv. Vojtecha v Aachen, v: Mario Kramp (vydavateľ), *Korunovacie, králi v Aachen – dejiny a mýtus. Dvojzväzkový katalóg k výstave, Moháč 2000, 295-301 a jeho kritické vydanie Vita Adalberti, tamtiež.*

Táto úcta k sv. Vojtechovi je v strednej Európe živá i v dnešných časoch. Pápež Ján Pavol II. Vo svojom posolstve k hlavám štátov zhromaždeným v Hnezdne stručne a presne naznačil, v čom je celá podstata života a pôsobenie sv. Vojtecha: „Pretrvávajúci vplyv sv. Vojtecha sa zásadným spôsobom prejavuje v harmónii, ktorú vytvoril medzi rozličnými kultúrami.“²¹ Keď dnes hľadáme späť, javia sa nám tieto pápežove slová priam ako prorocké. 29. júna 2006 došlo totiž v Ostrihome k historickému gestu zmierenia medzi maďarskými a slovenskými biskupmi, ktoré sa uskutočnilo v znamení pamiatky sv. Vojtecha. Vzťahy medzi slovenským a maďarským národom sú zaťažené bremenom dejín. Toto bremeno sa ukazuje aj v súčasnom konflikte v súvislosti s maďarskou a slovenskou menšinou v uvedených krajinách. Biskupi preto chceli svojím gestom ukázať, že možno prekonať historické bremeno a dospieť k zmiereniu. Maďarskí biskupi ukončili svoj zmierovací list adresovaný slovenským biskupom týmito slovami: „Prosíme o Božie požehnanie pre slovenský ľud, pre Katolícku cirkev na Slovensku, pre Konferenciu biskupov Slovenska a pre národy Európy. Voláme k sv. Vojtechovi a ku všetkým doterajším i budúcim slovenským a maďarským svätým, aby sa prihovárali za naše národy a cirkvi, aby sme dokázali žiť podľa ich príkladu.“²² Sv. Vojtech sa tu uvádza ako človek stretnutia, súzvuku a zmierenia a autori listu ho prosia o príhovor u Boha.

Adalbert-Stiftung / Nadácia sv. Vojtecha je presvedčená, že pamiatka na sv. Vojtecha ponúka Európe istú orientáciu. V tomto presvedčení vykonáva svoju politickú prácu v prospech spájania európskych národov.

---

21 Citované podľa L'Osservatore Romano. Nemecké týždenné vydanie, 27. ročník, č. 24 z 13. júna 1997, S. 9.

22 Citované a preložené podľa:

http://www.magyarokurir.hu/?&lang=de&sessid=KjI4NjM4NTQ5MTE1NzQ0NjY5NTE3MzgyODM0&m_op=view&id=11013&rovat=12&lang=en